

Петровська І.І. Верховенство права та законність у адміністративному праві. Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина [Текст] : Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (16 травня 2022 р.). Івано-Франківськ, 2022. С.45-48

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА ЗАКОННІСТЬ У АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ

Петровська І.І.

доцент кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Загалом, ідея верховенства права (Rule of law) досліджувалась у Європейській правовій доктрині (зокрема у Британії) з середини 19 століття. Основоположником даної категорії у правовій доктрині вважають Альберта Вен Дайсі (1835-1922). Вперше сформулювати поняття верховенства права намагався суддя лорд Томас Бінгем барон Корнхільський (1933-2010), в лекції «верховенство права». За Т. Бінгемом, складовими верховенства права було те, що:

- законодавча влада має приймати зрозумілі та доступні законодавчі акти, що забезпечують права людини;
- виконавча влада повинна реалізувати свої повноваження сумлінно, без перевищення меж владних повноважень;
- судова влада має застосовувати закони однаково для всіх, на основі рівності, суд має бути справедливим й доступним [1, с.137].

В доповіді Венеціанської комісії зазначено про такі елементи верховенства як законність; юридичну визначеність; заборона свавілля; доступ до правосуддя, представленого незалежними та безсторонніми судами, включно з тими, що здійснюють судовий нагляд за адміністративною діяльністю;

дотримання прав людини; заборона дискримінації та рівність перед законом [1, с.138].

Принцип верховенства права проявляється через верховенство закону, який має закріплювати рівність прав та можливостей, повагу до права, його основоположну роль у суспільних відносинах. Задля дотримання принципу верховенства права закон повинен бути однаковий для всіх, винятки, що існують, мають розумно обґрунтовану необхідність та стосується окремого кола відносин. А у зміст концепції «верховенство права» повинен включатися і вільний доступ до правосуддя та єдність судової практики [2, с.190]. Також варто погодитись із думкою, про те, що у межах більш загального принципу верховенства права, принцип верховенства закону (законності) в системі нормативних актів передбачає необхідність високої якості норм закону та і усієї системи права, створює основу для її єдності й внутрішньої узгодженості [3, с.109].

В каталозі юридичних позицій Конституційного Суду України зазначено, що за ч.1 ст. 8 Конституції України в Україні визнається та діє принцип верховенства права. Верховенство права – панування права у суспільстві. Воно вимагає від держави його втілення в правотворчу і правозастосовну діяльність, зокрема в закони, що за своїм змістом мають відображати ідеї соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Таке розуміння верховенства права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу й рівність особи. Справедливість розглядають як властивість права, виражену, у рівному юридичному масштабі поведінки і в пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню [4].

У адміністративному праві законність - це багатогранне й багатоаспектне явище, яке проявляється у вигляді принципу, методу та режиму і полягає в обов'язковому дотриманні та виконанні законів і підзаконних актів органами публічної влади [5, с.13]. Сучасне трактування цієї категорії також пов'язують з

такими підходами, але з посиланням на те, що законність є також складовою принципу верховенства права.

Якщо розглядати принцип законності з позиції практики застосування, то він означає, що будь-яке рішення суб'єктів права, не повинно суперечити чинному законодавству; має бути прийнятим у межах компетенції суб'єкта та повноважень посадової особи, що його приймає; з додержанням необхідної процедури, форми; мусить сприяти створенню, закріпленню або розвитку корисних для суспільства відносин.

Законність можна розглядати і як метод публічного адміністрування, тобто як сукупність прийомів, способів, засобів за допомогою яких забезпечується належна поведінка суб'єктів правовідносин. Тут самі норми права розглядаються як засоби впливу на суспільні відносини.

Законність як режим системи відносин у суспільстві має сприяти забезпеченню прав і законних інтересів особи, її всебічному розвитку, формуванню і розвитку громадянського суспільства, ефективній діяльності публічної адміністрації.

Для того щоб забезпечити режим законності, публічна влада повинна створити основу для цього. Основою (або гарантіями) законності в публічному адмініструванні слід визнати наявність: (1) певних економічних умов; (2) розвинутої політичної системи; (3) механізму соціального захисту населення; (4) науково обґрунтованої системи норм права, що відповідає вимогам часу і доступна для розуміння усіма суб'єктами державного управління; (5) механізму примусу, який чітко працює в межах закону.

Важливою умовою законності і дисципліни в публічному адмініструванні слід визнати також високу правову культуру громадян і апарату виконавчої влади, яка в свою чергу є наслідком загального рівня освіти і культури суспільства.

Таким чином, законність - це обов'язкова складова верховенства права у демократичній, соціальній, правовій державі, сукупність форм та методів публічного адміністрування, які знаходять своє відображення в чинному

законодавстві, та за допомогою яких публічна влада (державна і місцева) регулює взаємовідносини в суспільстві для досягнення високоефективного публічного адміністрування та законослухняної поведінки суб'єктів права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Писаренко Н.Б. Верховенство права в адміністративному судочинстві: від доктринальної ідеї до практичної імплементації. Вісник Національної академії правових наук України Том 25, № 1, 2018. С. 134-145
2. Музика Я. І. Зміст принципу верховенства права. The IX International Science Conference «Problems and tasks of modern science and practice», November 15-17, Bordeaux, France. 2021. Pp.189-191
3. Процюк І.В. Закон як основний нормативно-правовий акт. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. № 88. С. 106-115.
4. Верховенство права. Конституційний Суд України. Офіційний вебсайт. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava>
5. Нагорний О.П. Законність в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ та шляхи її удосконалення. Автореф. десерт. канд. юрид. наук за спец. 12.00.07. К. : 2003. 22с